

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан факультету захисту рослин,
екології та біотехнологій
Юлія КОЛОМІЄЦЬ
“ 06 ” 2023 р.

“СХВАЛЕНО”
на засіданні кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Протокол № 10 від 18.05 2023 р.
Завідувачка кафедри
Валентина КУЛЬТЕНКО

“РОЗГЛЯНУТО”
Гарант ОП «Екологія»
Володимир БОГОЛЮБОВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Спеціальність 101 Екологія

Освітня програма Екологія

Факультет (ННІ) захисту рослин, екології та біотехнологій

Розробники: канд. філос. н., доц. Культенко Валентина Павлівна

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2023 р.

Опис навчальної дисципліни
«Філософія»

Галузь знань, спеціальність		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Галузь знань	10 – Природничі науки	
Спеціальність	101 – Екологія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	4	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	1
Семестр	4	1
Лекційні заняття	30 год.	2
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Самостійна робота	60 год.	118 год.
Індивідуальні		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3 год.	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни:

надання знань з філософії як вищого теоретичного світогляду, що віддзеркалює сутнісні характеристики буття людини, соціуму і природи та основні форми їх взаємодії; світоглядно-методологічна підготовка студентів, формування їх філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.

Завдання вивчення дисципліни:

вивчення історії філософії та її органічної складової – історії української філософії, сприяння гуманізації освіти через засвоєння досягнень сучасної філософії, інформації про світ у цілому і ставлення людини до нього; вивчення комплексу принципів пізнання та загальних методів пізнавальної діяльності; розвиток здібностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ суспільного життя, уміння пов'язувати загальнофілософські проблеми з розв'язанням завдань економічної теорії і практики. Цьому підпорядковане вивчення наступних розділів: "Вступ до філософії", "Історичні типи філософії", "Онтологія", "Гносеологія", "Соціальна філософія".

Відповідно до ОП «Екологія» навчальна дисципліна забезпечує *набуття компетентностей*:

ІК: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК 10. Навички міжособистісної взаємодії.

Програмні результати навчання:

- ПРН 19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.
- ПРН 24. Розуміти і реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	15	
Змістовий модуль 1. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ														
Філософська пропедевтика. Біоцентризм як сучасне світобачення	1	8	2	2			4							
Філософія Давнього світу	2	8	2	2			5							
Лекція 3. Філософія Середньовіччя та Відродження	3	8	2	2			4							
Філософія Нового часу та Просвітництва	4	8	2	2			4							
Німецька класична філософія	5	8	2	2			4							
Некласична філософія XIX-XX ст.	6	8	2	2			5							
Українська філософія	7	8	2	2			4							
Разом за змістовим модулем 1		60	14	14			30							
Змістовий модуль 2. ОНТОЛОГІЯ ГНОСЕОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ														
Онтологія. Вчення про буття	8	8	2	2			4							
Філософська антропологія. Природне та духовне в людині	9	8	2	2			4							
Свідомість. Екологічна свідомість	10	8	2	2			4							

Гносеологія. Особливості методології пізнання в біологічних науках	11	8	2	2		5						
Діалектика – всезагальна теорія розвитку	12	8	2	2		3						
Філософія суспільства	13		2	2		4						
Філософія культури	14		2	2		4						
Філософія цивілізації	15		2	2		2						
Разом за змістовим модулем 4		60	16	16		30						
Усього годин		120	30	30		60	120					

Змістовий модуль 1. ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ФІЛОСОФІЇ

Тема 1. Філософська пропедевтика. Біоцентризм як сучасне світобачення. Сучасне світорозуміння як основа життєвої активності. Особливості становища людини в світі та необхідність її самовизначення. Поняття та типологія світогляду. Світогляд і філософія. Світогляд, його структура, функції, історичні типи. Проблема визначення предмету філософії. Характерні риси філософського мислення. Структура та функції філософського знання. Провідні позиції у філософії. Класифікація філософських дисциплін. Східна та західна традиції філософування: умови виникнення та особливості існування. Основні етапи розвитку філософського знання. Методологія історико-філософського пізнання.

Тема 2. Філософія Давнього світу. Греція, Індія та Китай. Давня китайська філософія. Управління державою та суспільством в філософській системі Конфуція. «Шляхетна людина» (цзюньцзи) - ідеал людства. Принцип «жень» (людинолюбство), як закон ідеальних відносин між людьми у сім'ї, суспільстві та державі. «Золоте правило» моралі та його дотримання. Принцип «дао» (моральний закон), як внутрішній регулятив поведінки людини та її шляху. Принцип «лі» (дотримання правил, традицій) в існуванні держави та відносинах між правителем та підлеглим. Філософія Стародавньої Індії. Ортодоксальні та неортодоксальні філософські школи. Натурфілософський етап розвитку давньогрецької філософії. Класичний період давньогрецької філософії (софісти, Сократ). Антична класика у пошуках обґрунтування ідеального у філософських системах Платона й Арістотеля. «Еллінізм як завершальний етап розвитку античної філософії (епікуреїзм, скептицизм, стоїцизм, неоплатонізм).

Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження. Особливості християнського способу філософування (монотеїзм, теоцентризм, креаціонізм). Патристика: побудова універсальних систем християнського світогляду (Оріген, Августин Аврелій, Діонісій Ареопагіт). Схоластика: осягнення Бога засобами розуму (Ансельм Кентерберійський, Фома Аквінський). Гуманістична спрямованість філософії доби Відродження (Данте Аліґ'єрі та Ф. Петрарка). Різновиди ренесансного пантеїзму (Н. Кузанський і Дж. Бруно). Утопічні проекти філософії Відродження та запропонована модель управління (Т. Кампанелла та Т. Мор).

Тема 4. Філософія Нового часу і доби Просвітництва. Місце філософії Нового часу в поступі європейської думки. Визначальні риси філософії Нового часу. Обґрунтування експериментального ставлення до природи в філософії Ф. Бекона. Структура та чинники досвіду в емпіричній філософії Нового часу. Раціоналістичний напрям у філософії Нового часу. Формування просвітницького культу розуму в філософії XVII - VIII ст. Світ як „механічна система” (Ф.Вольтер, Ж. Ламетрі). Просвітницьке тлумачення теорії суспільного договору.

Тема 5. Німецька класична філософія. Докритичний і критичний періоди в творчості І. Канта. Гіпотетичні і категоричні імперативи. Філософська система та діалектичний метод Г. Гегеля. Критика німецького ідеалізму в філософській антропології Л. Фюрбаха. Проблема відчуження.

Тема 6. Некласична філософія XIX-XXI ст. Особливості сучасної світової філософії. Раціоналістичний напрям розвитку сучасної філософії. Співвідношення науки і філософії: перша і друга хвилі розвитку позитивізму. Ірраціональні виміри «життя» в неklasичній філософії. Проблема сутності й існування в екзистенціалізмі. Антропологія фрейдизму (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм). Ситуація Постмодерну у філософії.

Тема 7. Українська філософія. Філософські ідеї в культурі Київської Русі. Гуманістичні ідеї у філософській думці України (XV – XVII ст.). Києво-Могилянська Академія та її роль в формуванні української філософії. Філософія Г. Сковороди. Українська академічна філософія XIX ст. Розвиток філософської думки України у XX ст. Формування вітчизняної філософської парадигми.

Змістовий модуль 2. ОНТОЛОГІЯ. ГНОСЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНИ.

Тема 8. Філософське розуміння світу. Поняття буття. Філософське розуміння світу як єдності об'єктивної дійсності і сутнісних сил. Філософський зміст категорії „буття” і проблема предметного самовизначення філософії. Основні модальності буття (дійсність – можливість – необхідність, субстанція – атрибут – модус). Буття в його єдності і множенні (буття взагалі, наявне буття, існування, сутність). Вчення про категорії як онтологічні предикати (Платон, Арістотель, Фома Аквінський, Кант, Гегель, Гайдеггер).

Тема 9. Свідомість як фундаментальна категорія філософії. Свідоме використання природних ресурсів. Поняття "свідомості" як особливої здатності людини. Виникнення свідомості. Основні ознаки (властивості) свідомості. Свідомість і самосвідомість. Наука і релігія про основні підґрунтя свідомості. Поняття духу і душі. Свідомість і мова. Свідомість і праця. Суспільний характер свідомості та її форми. Свідоме використання природних ресурсів.

Тема 10. Пізнавальна активність людини. Пізнання та знання як предмет філософського аналізу. Історична і соціокультурна обумовленість пізнання. Сутність та специфіка соціального пізнання. Суб'єкт-об'єктна опозиція як вихідний пункт процесу пізнання. Співвідношення пізнавальних здібностей людини: чуттєвий та раціональний шаблі пізнання. Пізнання та істина: основні позиції співвідношення (монізм, апіоризм, трансценденталізм, іманентизм, скептицизм, агностицизм, релятивізм, конвенціоналізм). Роль інтуїції в пізнанні. Особливості творчого пізнання.

Тема 11. Наукове пізнання. Особливості методології пізнання в біологічних науках. Наука як вища форма пізнавальної діяльності та соціальний інститут. Класична, неklasична і постнеklasична наука. Проблема методу пізнання: підходи філософії та науки. Форми та рівні наукового пізнання. Теорія як форма наукового пізнання. Загальнонаукові методи пізнання (аналіз і синтез; індукція і дедукція; абстрагування і узагальнення; моделювання; аналогія і екстраполяція). Емпіричні методи наукового пізнання (спостереження, вимірювання, експеримент). Методологія сучасного наукового пізнання. Розрізнення наук про природу та про соціум (В. Віндельбанд, В. Дільтей, К. Поппер). Т. Кун «Структура наукових революцій».

Тема 12. Соціальна філософія. Основні підходи до розуміння суспільства. «Суспільство» як предмет філософського аналізу. Соціум як історичний процес. Соціальна структура. Форми організації суспільного буття. Партнерство як механізм соціальної взаємодії та колективної дії. Сутність і структура соціальних відносин. Загальний інтерес. Поняття солідарності та колективної ідентичності. Специфіка соціального партнерства в соціально-трудовій сфері. Різновиди класифікацій соціальних спільнот. Діяльність як спосіб існування соціального. Індивід і соціум. Поняття про індивідуальність, особу, особистість.

Тема 13. Біосфера і суспільство. Філософія моралі. Біоетика. Біосфера як область взаємодії суспільства та природи. Походження, сутність, функції моралі. Моральний вибір та ціннісні орієнтації людини. Філософський зміст категорії "етика". Філософський зміст категорії "мораль". Поняття та норми біоетики як основа морального світогляду.

Тема 14. Філософська антропологія та філософія культури і цивілізації. Філософські проблеми антропогенезу. Виникнення „філософської антропології” як напрямку та традиції (М.

Шелер, Г. Плесснер, А. Гелен). Основні філософські підходи до сутності людини. Людина як єдність біологічного, психологічного і соціального. Сфери буття людини. Філософська антропологія як вступ до філософії культури. Ідея універсальності культури. Уречевлення і відчуження в контексті людської діяльності. Інтерсуб'єктивність і соціальність досвіду людської діяльності.

Тема 15. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього. Визначення та структура аксиології. Поняття та природа цінностей та їх класифікація. Роль цінностей в екзистенції людини. Довіра та переконання. Менталітет як своєрідний політико-психологічний тезаурус. Ціннісно-смысловий універсум людини. Ціннісні характеристики поведінкової моделі. Глобальні проблеми сучасності. Проблеми виживання людства: стратегії майбутнього.

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія як універсальний тип знань. Гуманізм та біоцентризм – провідні світогляди сучасності	2
2	Філософія Давнього світу (Давня Індія, Давній Китай, антична філософія). Особливості ставлення до природи на Сході та Заході	2
3	Філософія доби Середньовіччя та Відродження.	2
4	Філософія Нового часу і доби Просвітництва.	2
5	Німецька класична філософія	2
6	Філософія ХІХ-ХХІ ст. та екологічні проблеми людства	2
7	Розвиток філософської думки в Україні.	2
8	Філософське розуміння світу. Вчення про буття.	2
9	Свідомість як фундаментальна категорія філософії. Екологічна свідомість	2
10	Пізнавальна активність людини	2
11	Особливості наукового пізнання	2
12	Соціальна філософія: підходи до розуміння суспільства	2
13	Філософська антропологія	2
14	Філософія глобальних проблем. Філософські проблеми екології	2
15	Філософія культури. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього	2

Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Світогляд, свідомість, мислення, людина.	2
2	Платон "Держава", "Тимей", "Бенкет". Аристотель "Політика", "Етика до Нікомаха"	2
3	Августин. "Сповідь".	2
4	Монтень М. "Проби". Маккіавеллі Н. "Державець"	2
5	Емпіризм чи раціоналізм: що важливіше для здобуття істини	2
6	Психофізична проблема філософії	2
7	Свобода, рівність, братерство: утопія чи можлива реальність	2
8	Традиційна мораль проти природної моралі просвітників: за і проти	2
9	Особливості раціонального мислення	2
10	Особливості абстрактного мислення	2
11	Сутність та походження релігії. Філософія релігії.	2
12	Філософія науки як методологія та метанаука.	2
13	Концептуалізм як обличчя сучасної філософії	2
14	Духовно-культурні зв'язки української філософії з західноєвропейською: історія та сучасність.	2
15	Концепції буття: матеріалізм-ідеалізм, об'єктивізм-суб'єктивізм, субстанціоналізм-несубстанціоналізм	2

16	Реляційна та субстанційна концепції простору і часу.	2
17	Свідомість як філософська проблема: історія та сучасність	2
18	Бертран Рассел. Людське пізнання. Його сфера та межі	2
19	М.К. Мамардашвілі. Як я розумію філософію	2
20.	Проблема розуміння в сучасній філософії	2
21.	Співвідношення наукового та ненаукового знання.	2
22.	Об'єктивність істини в філософії і науці.	2
23.	Пізнання як вид духовної діяльності і феномен культури.	2
24.	Характеристика взаємозв'язку практичної і теоретичної діяльності.	2
25.	Свобода творчості – основа формування демократичних відносин у суспільстві.	2
26.	Соціальна філософія й основні підходи до розуміння суспільства	2
27.	Зміна парадигм історичної свідомості в некласичній філософії історії.	2
28.	Індивідуальне та соціальне в людському бутті.	2
29.	Людинотворча сутність культури.	2
30.	Філософсько-світоглядні засади біоетики	2

5. Контрольні питання, комплекси тестів для вивчення рівня засвоєння знань студентами.

1. Що таке філософія?
2. Як співвідносяться між собою поняття «культура» і «цивілізація»?
3. Що таке етноцентризм і культурний релятивізм?
4. Які основні риси постіндустріальної цивілізації ви можете назвати?
5. Чим відрізняються циклічний і лінійний час?
6. У чому полягає різниця у сприйнятті світу представниками філософії Сходу і Заходу
7. Чим відрізняється атомізм Демокріта від атомізма Епікура?
8. Які філософські витоки теоцентризму?
9. У чому полягає механістичне бачення світу у французьких матеріалістів XVIII ст.?
10. Що таке «річ-у-собі» та «річ-для-нас»?
11. Як Ви розумієте співвідношення свідомого та несвідомого у З. Фрейда?
12. Що таке авторитарна особистість у Е.Фромма?
13. Що таке екзистенція?
14. У чому полягає сутність герменевтичної філософії?
15. Охарактеризуйте проблематику натурфілософського етапу античної філософії.
16. Що вивчає онтологія?
17. Що таке світогляд?
18. Визначте основні риси та назвіть представників новоєвропейського емпіризму.
19. Які дисципліни входять до складу філософського знання?
20. В чому особливості філософії доби античності?
21. Охарактеризуйте історичні періоди розвитку західноєвропейської філософії.
22. Що таке герменевтика?
23. Які особливості розвитку новоєвропейської філософії?
24. Які ідеї характеризують філософію Платона?
25. Яку роль виконують розсудок і розум в процесі людського пізнання?
26. Охарактеризуйте історичні типи світогляду.
27. Що таке діалектика?
28. Який зміст та особливості філософської системи Г.Гегеля?
29. Що таке філософська антропологія?
30. В чому полягає зміст та сутність гуманістичного світогляду?

6. Приклади екзаменаційних завдань

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС: Бакалавр ФЗРБТЕ	Кафедра філософії та міжнародної	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № з дисципліни	«Затверджую» Завідувач кафедри філософії та міжнародної

	комунікації	«Філософія»	комунікації _____ В.П. Культенко
Екзаменаційні питання			
1. Багатоманіття визначень поняття філософія			
2. Криза християнського світогляду і формування антропологічного характеру філософії в епоху Відродження.			
Тестові завдання різних типів			
Питання 1. Яке визначення філософії є недостатньо повним?			
1	світогляд – це форма самосвідомості особистості та суспільства;		
2	світогляд – це сума знань про світ;		
3	світогляд – це здоровий глузд;		
4	світогляд – це інтегральне духовне утворення, що спонукає до практичної дії.		
Питання 2. Що є головним об'єктом східної філософії;			
(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)			
Питання 3. Антична філософія:			
1	автономна щодо інших сфер суспільного життя;		
2	відкрита та доступна для всіх громадян;		
3	розвивається стихійно;		
4	носить сакральний характер.		
Питання 4. Закінчіть вислів Тертуліана.			
«Вірую, бо»	(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)		
Питання 5. Співвіднесіть метод та його тлумачення.			
1. дедукція;	А) метод дослідження певних об'єктів, що передбачає відтворення їхніх властивостей на іншому об'єкті – моделі, що є аналогом оригінального об'єкта; Б) сходження думки у пізнанні від загального до одиничного; В) процес відходу від певних якостей та відносин досліджуваного явища з одночасним виділенням потрібних для дослідника властивостей; Г) встановлення подібності, відповідності в певних сторонах, властивостях між нетотожними об'єктами.		
2. абстрагування;			
3. моделювання;			
4. аналогія.			
Питання 6. У Новий час філософія є:			
1	замкненою системою знань;		
2	відкритою системою знань;		
3	носить сакральний характер;		
4	розгалуженою системою знань.		
Питання 7. Співвіднесіть філософський напрям та його представників.			
1.Л.да Вінчі;	А) натурфілософія; Б) структуралізм; В) постпозитивізм; Г) герменевтика.		
2.М.Кузанський;			
3.М.Фуко;			
4.Л.Лаудан;			
Питання 8. Кому належить праця „Новий Органон” ?			
(у бланку відповідей правильну відповідь впишіть одним словом)			
Питання 9. Характерними рисами філософії ХХ ст. є:			
1	академічність;		
2	спрямованість на абсолютне;		
3	тематична розмаїтість;		
4	варіативність.		

Питання 10. Яка із рис не є характерною для української філософії:	
1	кордоцентризм;
2	індивідуалізм;
3	екзистенційність;
4	раціоналізм.

7. Екзаменаційні запитання

1. Специфіка людської діяльності. Людина - індивід - особистість.
2. Поняття "світогляд" та його структурні рівні.
3. Основні засоби та принципи формування світобачення.
4. Основні типи світогляду.
5. Виникнення і природа свідомості. Мова і свідомість. Свідомість і праця.
6. Структура свідомості.
7. Свідомість і самосвідомість. Функції самосвідомості.
8. Суспільний характер свідомості та їх форми.
9. Чуттєвий рівень пізнання, його форми та особливості.
10. Раціональний рівень пізнання та його форми.
11. Проблема істини та її критерії
12. Поняття наукового методу та класифікація наукових методів.
13. Основні закони діалектики та їх зміст.
14. Рівні наукового пізнання. Аналіз, синтез. Аналогія.
15. Індукція і дедукція. Моделювання: сутність та класифікація.
16. Форми наукового пізнання.
17. Поняття «суспільство» у філософській традиції.
18. Західна і східна парадигми філософського знання.
19. Класифікація природи та світу у філософії Аристотеля.
20. Проблеми суспільства у німецькій класичній філософії (І.Кант, Гегель).
21. Досократична філософія, її універсалістські орієнтації (Мілетська школа).
22. Основні етапи розвитку української філософії.
23. Атомістичне вчення Демокрита.
24. Класичний період старогрецької філософії (софісти, Сократ).
25. Вчення Платона про суспільство.
26. Філософія Аристотеля (вчення про субстанцію, суспільство).
27. Загальні засади християнської філософії. Патристика. Схоластика.
28. Проблема загальних понять у філософії номіналізму й реалізму.
29. Філософські погляди М. Кузанського.
30. Соціально-політичні погляди Н.Макіавеллі.
31. Наукова революція XVI - XVII ст. та її вплив на розвиток філософії.
32. Емпіризм Ф.Бекона.
33. Концепція походження держави Т.Гоббса.
34. Раціоналізм Р.Декарта, його вчення про методи.
35. Основні риси та напрямки філософії XX ст.
36. Позитивізм (О.Конт). Неопозитивізм (Б.Рассел), постпозитивізм (К.Поппер).
37. "Філософія життя" (Ф.Ніцше, А.Бергсон), психоаналіз (З.Фрейд).
38. Філософія прагматизму (У.Пірс, У.Джеймс, Дж.Дьюї).
39. Екзистенційна філософія.
40. Філософські проблеми біоетики.

Методи навчання.

Під час викладання курсу передбачено використання методики проблемного навчання, технології дистанційного навчання та модульно-рейтингова системи навчання. Реалізація компетентнісного підходу до навчання передбачає використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять:

- Словесні: джерелом знання є усне або друковане слово (розповідь-пояснення, бесіда, лекція)

- Практичні методи: Студенти одержують знання й уміння, виконуючи практичні дії (досліди, вправи, лабораторні роботи, реферати тощо).

- Наочні методи: джерелом знань є спостережувані предмети, явища, наочні приклади (ілюстрація, демонстрація).

- Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. (рецепція - сприйняття). Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" виді: сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення.

- Репродуктивний метод (репродукція - відтворення) - застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписаннями, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількарізним відтворенням засвоєваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, лабораторні, практичні роботи, програмований контроль, різні форми самоконтролю. Застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передує репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь в студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенос, класифікація).

- Метод проблемного викладу. Педагог до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб рішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети - розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку. Перевагою методу є те, що студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки педагога.

- Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляє й контролюється педагогом або самими учнями на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на лекційних і практичних заняттях.

- Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес рішення завдання). У даному методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності. Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Форми контролю.

Для ефективної перевірки рівня засвоєння студентами знань, умінь та навичок з навчальної дисципліни використовують різні методи і форми контролю.

Найпоширенішими методами контролю є: усний контроль, письмовий, тестовий, графічний, програмований контроль, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки.

Усний контроль (усне опитування). Його використання сприяє опануванню логічним мисленням, виробленню і розвитку навичок аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, образно, емоційно, обстоювати власну думку. Здійснюють його на семінарських, практичних і лабораторних заняттях, а також колоквіумах, лекціях і консультаціях.

Усне опитування передбачає таку послідовність: формулювання запитань (завдань) з урахуванням специфіки предмета і вимог програми; підготовка студентів до відповіді і викладу знань; коригування викладених у процесі відповіді знань; аналіз і оцінювання відповіді.

За рівнем пізнавальної активності запитання для перевірки можуть бути: *репродуктивними* (передбачають відтворення вивченого); *реконструктивними* (потребують застосування знань і вмінь у дещо змінених умовах); *творчими* (застосування знань і вмінь у

значно змінених, нестандартних умовах, перенесення засвоєних принципів доведення (способів дій) на виконання складніших завдань).

За актуальністю запитання для усної перевірки поділяють на основні, додаткові й допоміжні. *Основні запитання* передбачають самостійну розгорнуту відповідь (наприклад, запитання семінарського заняття), *додаткові* - уточнення того, як студент розуміє певне питання, формулювання, формулу тощо, *допоміжні* - виправлення помилок, неточностей. Усі запитання мають бути логічними, чіткими, зрозумілими і посилюючими, а їх сукупність - послідовною і системною.

Письмовий контроль. Його метою є з'ясування в письмовій формі ступеня оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками з предмета, визначення їх якості - правильності, точності, усвідомленості, вміння застосувати знання на практиці.

Тестовий (англ. test - іспит, випробування, дослід) **контроль.** Для визначення рівня сформованості знань і вмінь з навчальної дисципліни користуються методом тестів. Виокремлюють тести відкритої форми (із вільно конструйованими відповідями) і тести закритої форми (із запропонованими відповідями).

Тести відкритої форми передбачають короткі однозначні відповіді, які ґрунтуються переважно на відтворенні вивченого матеріалу, або складні (комплексні) відповіді, які потребують розвинутого логічного мислення, вміння аналізувати. *Тести закритої форми* передбачають вибір відповіді з певної кількості варіантів. Серед таких тестів виокремлюють *тест-альтернативу*, *тест-відповідність*: *Тест-альтернатива* вимагає вибору однієї з двох запропонованих відповідей. Застосовують його під час контролю таких показників засвоєння, як уміння визначати використання фактів, законів, підводити під поняття, встановлювати причину якогось явища. *Тест-відповідність*, як правило, складається з двох частин, між якими слід встановити відповідність. Застосовують його для виявлення таких результатів засвоєння, як уміння визначати використання речовин, апаратів, процесів, встановлювати зв'язок між абстрактним і конкретним поняттями, класифікувати їх тощо.

Тестовий контроль використовують з метою актуалізації знань перед викладанням нової теми, виведенням підсумкових оцінок, на групових заняттях, на заліку чи іспиті, а також перед практичними і лабораторними роботами. Крім того, тести можуть слугувати засобом внутрішнього контролю для порівняння, визначення рівнів успішності окремих груп студентів, порівняльної характеристики різних форм і методів викладання. Доцільним є проведення тестової перевірки кожної теми навчальної дисципліни з усіх основних її питань.

Програмований контроль. Реалізується він шляхом пред'явлення усім студентам стандартних вимог, що забезпечується використанням однакових за кількістю і складністю контрольних завдань, запитань. При цьому аналіз відповіді, виведення і фіксація оцінки можуть здійснюватися за допомогою індивідуальних автоматизованих засобів.

Метод самоконтролю. Його суттю є усвідомлене регулювання студентом своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим завданням, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Мета самоконтролю – запобігання помилкам і виправлення їх. Показником сформованості самоконтролю є усвідомлення студентом правильності плану діяльності та її операційного складу, тобто способу реалізації цього плану.

Форми контролю. Під час навчальних занять у вищому навчальному закладі використовують індивідуальну та фронтальну перевірки знань, вмінь і навичок студентів, а також підсумкові форми контролю.

Індивідуальна перевірка. Стосується вона конкретних студентів і має на меті з'ясування рівня засвоєння студентом певних знань, вмінь і навичок, рівня формування професійних рис, а також визначення напрямів роботи.

Фронтальна перевірка. Ця форма контролю спрямована на з'ясування рівня засвоєння студентами програмного матеріалу за порівняно короткий час. Вона передбачає короткі відповіді з місця на короткі запитання (йдеться про усну співбесіду за матеріалами розглянутої теми на початку нової лекції з оцінюванням відповідей студентів) або письмову роботу на початку чи в кінці лекції (10—15 хв.) (відповіді перевіряються і оцінюються викладачем у поза-лекційний час). Фронтальний безмашинний стандартизований контроль знань студентів за

кількома темами лекційного курсу (5 - 20 хв.) здійснюється найчастіше на початку семінарських занять, практичних чи лабораторних робіт.

Ефективною формою перевірки знань, умінь і навичок студентів є *консультації*. Існує два види консультацій з контрольними функціями: консультації, на яких викладач перевіряє конспекти першоджерел, самостійну роботу над допоміжною літературою, допомагає студентам оформляти необхідні узагальнення, і консультації, на яких студенти відпрацьовують пропущені лекції, семінарські заняття тощо.

Поширеною формою перевірки знань, умінь і навичок студентів є *колоквіуми*. Ця форма традиційна в організації наукової роботи, але ефективна і в навчальному процесі. Колоквіуми проводяться як співбесіди з окремих питань, визначених викладачем заздалегідь. При підготовці до них студентам повідомляють основну та додаткову літературу для опрацювання.

Підсумкові форми контролю. До них відносять заліки, іспити, курсові роботи, дипломні проекти, державні іспити.

Іспити складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою. На консультаціях перед іспитом викладач ознайомлює студентів з ними.

9. Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамен та заліки у НУБіП України (від 26.04.2023 р. протокол № 10).

Таблиця 1

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Навчально-методичне забезпечення

1. Навчально-інформаційний портал НУБіП України. Електронний навчальний курс «Філософія (ФЗРБЕ)» <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3915>
2. Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». Савицька І.М. Культенко В.П., Супрун А.Г., Гейко С.М. К.: Вид. центр НУБіП України, 2019. 24 с.
3. Філософія. Методичні вказівки для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». К.: Вид. центр НУБіП України, 2016. 24 с. Культенко В.П., Гейко С.М., Горбатюк Т.В. та ін., К.: «Comp&Сору», 2014. 112 с.
4. Положення про визнання результатів навчання для здобувачів вищої освіти в НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
5. Положення про екзамен та заліки у НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
6. Положення про навчально-інформаційний портал НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
7. Положення про електронне оцінювання залишкових знань студентів НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/13300>
8. Положення про організацію освітнього процесу в НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/12654>
9. Правила внутрішнього розпорядку НУБіП України URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u18/pravila_rozporyadku.pdf
10. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Статут НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/13300>

Рекомендована література

1. Берко П. Нова парадигма української філософії. Львів : ЛДМУ ім. Д. Галицького, 2013. 302

с.

2. Васянович Г. Філософія : навч. посіб. Львів : Норма, 2015. 210 с.
3. Культенко В.П. Світовий парадигмальний злам-2022: уроки, наслідки та перспективи. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія», [S.l.], v. 13, n. 3, gru. 2022.
4. Кульчинський О. Основи філософії і філософських наук. Мюнхен –Львів, 1995. 164с
5. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Академія, 2007. 576с.
6. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навчальний посібник. К., 2016.
7. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія: Навчальний посібник. К., 2016.
8. Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». Савицька І.М. Культенко В.П., Супрун А.Г., Гейко С.М.К.: Вид. центр НУБіП України, 2014. 224 с.
9. Філософія: Навчальний посібник. За ред. І.Ф.Надольного. К., 2002.
10. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник. Під редакцією В.Л. Петрушенка. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 506 с.
11. Чекаль Л.А., Черній А.М. Філософський практикум: Навчально-методичний посібник для студентів і аспірантів. К., 2008.
12. Чекаль Л.А., Черній А.М. Філософський практикум: Навчально-методичний посібник. К.: Аграрна Наука, 2008. 200с.
13. Kultenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical Socio-Cultural Analysis. *Postmodern Openings*, 13(1), 186-197

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. (укр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ae-lib.org.ua>
2. [Електронна бібліотека Національного університету біоресурсів і природокористування України eNULESIR.](#)
3. Сайт Українського філософського фонду <http://www.philosophy.ua>
4. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.) <http://www.psylib.kiev.ua>
5. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>